

Alžbětinské (renesanční?/
raně moderní?) divadlo
(1558/62/76 – 2. 9. 1642)

2

Alžbětinské herectví

- Profesionalizace – vysoké nároky na intelekt a paměť
- Zkoušková doba – max. 1 týden
- Za 3 roky až 70 rolí
- Samostatná příprava - každý svůj part
- Základ herectví: sugesce a rétorika
- Nepřevtělují se

Struktura společnosti

- Hlavní herci společnosti – 5-6 hlavních rolí
- Chlapci na dívčí role
- Nájemní herci na „čurdy“
- Amatéři na dav
- Běžné slučování rolí
- Na zájezdy – i hra s velkým obsazením
hrána 8-12 herci

Will Kemp tančí

Tragédi

- William Alleyn
(společník Philipa
Henslowa) –
marlowovský herec –
Tamerlán, Faust,
Barabáš – herec
„velkého stylu“

- Richard Burbage – shakespearovský herec Richard III., Hamlet, Othello, Lear – stříhové, méně bombastické herectví
- Shakespearovy postavy stárnou s ním!

- **Seyton.** Královna, Výsosti, je mrtvá.
- **Macbeth.** Neměla pospíchat s tím umíráním. Taková zpráva měla ještě čas. Zítřka a zítřka, pořád samé zítřka ode dne ke dni cupká drobným krokem k poslední hlásce měřeného času. A všechny včerejšky svítily bláznům na cestě k prachu. Zhasni, krátká svíčko! Život je bludný stín, mizerný herec, který svou chvíli řadí na scéně, a víc už nevystoupí. Povídačka v podání blba: plno rámusu, a smysl žádný.

Scénografie

- Teorie nápisů
- Teorie slovního dekoru
- Přísně účelová, bez ohledu na stylovou čistotu (ne však perspektivní)
- Drží se středověkých konvencí (mansiony)
- Žádá-li se ovšem naturalistický detail, sem s ním! (pytlíčky s krví)
- I náročné pojízdné kulisy a stavby

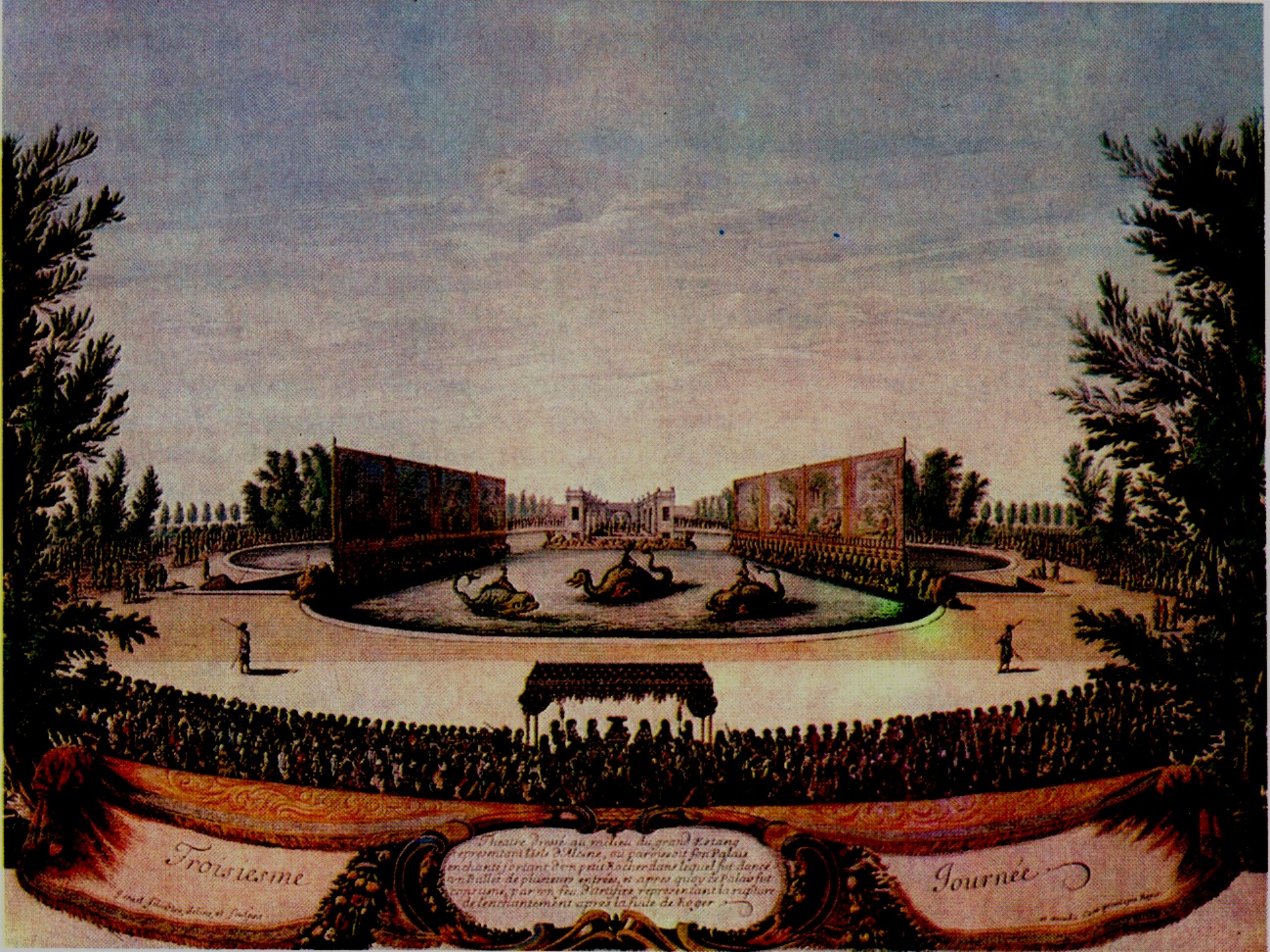

Kostýmy

- Hlavní složka výpravy
- Platí alžbětinská móda, ne historie
- V divadle lze vidět šaty, které jinde vidět nelze (prezentace dvorské módy)
- Základní majetek herce i společnosti
- Možná zprostředkoval kostým patron (zásada Třikrát a dost)

Masky

- Žánr dvorské zábavy, sloužící oslavě panovníka
- „Divadlo moci“, deklarace loajality formou podívané
- Syntetický tvar – herci v maskách, silně stylizovaný jazyk, zpěv, tanec
- Náročná výprava
- Stále stoupající náklady, nesrovnatelné s veřejnými divadly

Troisième

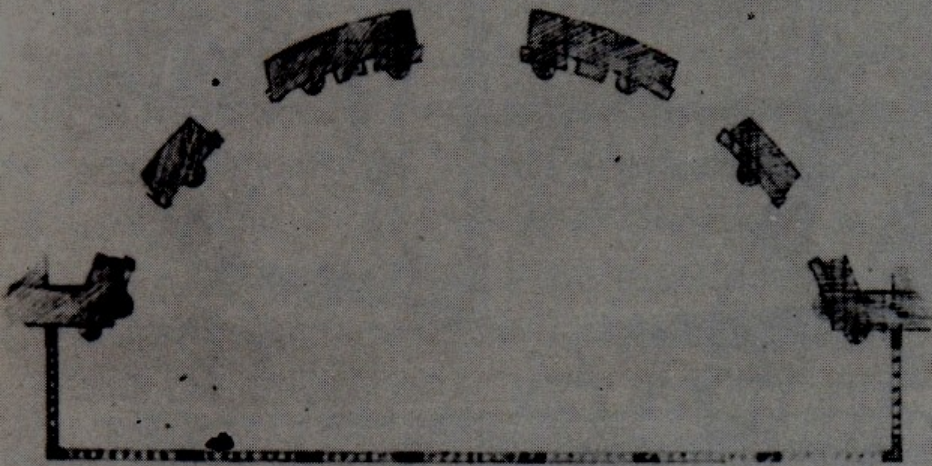
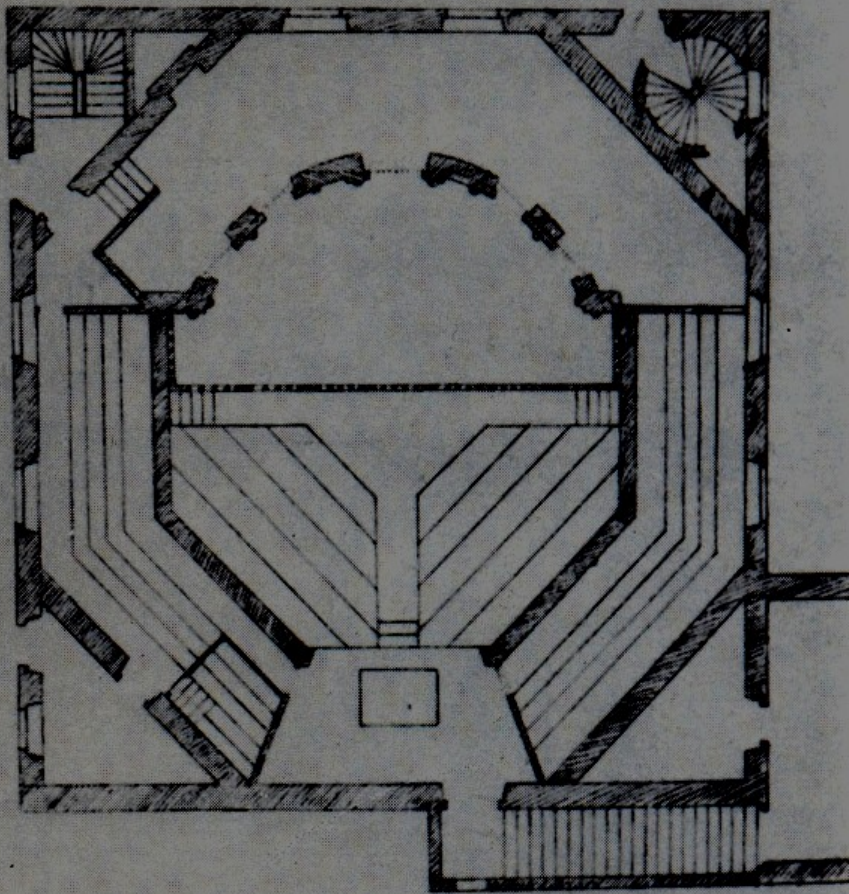
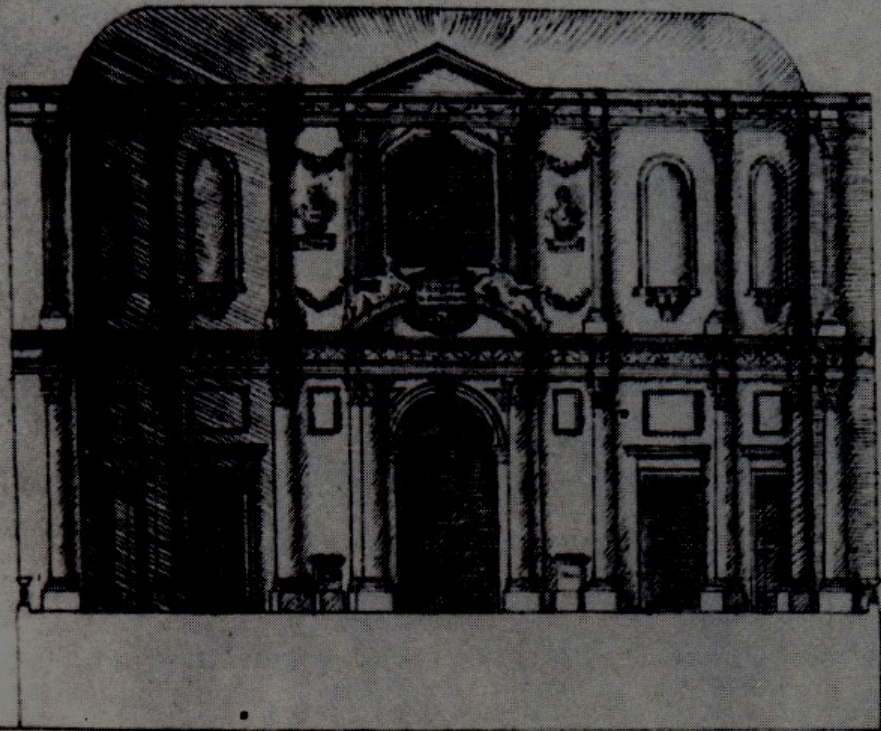
Le Theatre dressé au milieu du grand Estang
appartenant à M. de M... au parterre dit son Palais
en chantant se vint d'un petit théâtre dans lequel fut donné
un ballet de plusieurs entrées, et après lequel le Palais fut
construit par un feu d'artifice représentant la rupture
de l'entablement après la fuite de Roger.

Journée

à Paris le 15 Mars 1662

à Paris le 15 Mars 1662

- *Triumf míru* – 21 000 liber (asi půl miliardy korun na jednorázovou akci!)
- Profesionální herci a hudebníci, dvořané beze slova tančí
- Výtvarník Inigo Jones a básník Ben Jonson – na 30 společných masek
- Rozchod – klasický spor básníka a výtvarníka
- Na rozdíl od veřejných divadel Jones silně inspirován italským divadlem

„Nikdo. Autor.“

- Nízká prestiž autora
- Nízká prestiž tištěného textu (pirátské vydání, často bez jmen autora)
- Neexistence copyrightu (vykupování textu „na pořád“; volné pole k úpravám)
- Vzdělanost x pohotovost

Postavení dramatika 2

- Nejprve zápletka (*plot, argument*)
- Ta předložena souboru
- Poté rozpracování do celé hry (často někým jiným nebo týmem autorů)
- Připisování i škrtnání dle potřeby souboru

Specifika alžbětinských her

- Široká škála historických i mytologických látek
- Současnost zobrazována oklikou
- Cenzurní tlak
- Mnohem umělejší, méně realistický tvar
- Psány pro neiluzivní jeviště

Specifika alžbětinských her 2

- Obširná líčení mimojevištní skutečnosti (Seneca) x efektní scény (souboje)
- Základem kompozice krátká scéna (stavba „filmového scénáře“)
- Členění do 5 dějství umělé
- Razantní a stále drastičtější střídání tragiky a komiky

Blankvers

- Nerýmovaný jambický pentametr.
- První drama v blankversu – *Gorboduc* (1562).
- Verš většiny alžbětinských her
- Vrchol u Marlowa a Shakespeara
- Výrazná hudebnost a rytmická kvalita, rytmická vynalézavost
- Verš potlačuje realismus i kontext postavy
- Jazyk se stává divadlem

Christopher Marlowe

- Talent srovnatelný s Shakespearem
- Zemřel mladý
- *Tamerlán Veliký, Maltský žid* – hyperboly renesančního individualismu
- Titánské postavy
- Mimořádný cit pro básnický jazyk
- Sugestivní, „tympánový“ blankvers

ANNO DNI ETATIS SVÆ 21

1585

QVOD ME NVTRIT
ME DESTRVIT

Doktor Faustus

- Adaptace knihy lidové četby
- První přesun legendy do „vysoké literatury“
- Ostré proticírkevní momenty
- Schéma morality x individualizace ústředních figur

Ben Jonson

- Univerzitní vzdělanec, jiné divadelní zázemí
- Satirik, úzká vazba na dvůr
- Získává dramatu literární prestiž
- Vliv na restaurační komedii (klasicistní moralista)
- Teorie „humorů“ (letor)
- *Alchymista, Bartolomějský jarmark*

Volpone aneb Lišák

- Černá fraška
- Variace jediné základní situace
- Velmož Volpone předstírá smrtelnou nemoc a pod slibem dědictví láká z ostatních majetek
- De facto komedie groteskních typů (bajka, mluvící jména)
- Hlavní motivace lidského konání – touha po majetku

John Webster

- Italské prostředí
- Extravagantní melodrama krutosti
- Obrazy hrůzy a utrpení
- Sugestivní jazyk
- *Bílá d'áblice*
- *Vévodkyně z Amalfi* – vévodkyně se vdá za svého správce a její bratři jí zabijí

William Shakespeare 1

- Šifra západní civilizace
- Minimum údajů o osobním životě (hlavně z jeho „učednických“ let)
- Žádné deníky, korespondence, autorské komentáře, rukopisy
- Neznáme jeho názory na umění, politiku, společnost, náboženství
- O to více vzrušující otázka – množství životopisů

William Shakespeare 2

- „Spor o autorství“ – různé teorie
- Hry prozrazují konkrétní potřeby společnosti
- Praktický divadelník a podnikatel
- Herec + dramaturg
- Žádný rebel – kontrast s moderní představou individualistického „prokletého básníka“

William Shakespeare 3

- Vychází z převzatých námětů
- Hrubé obrysy vývoje – historické hry – frašky – lyrické tragédie – hořké komedie – temné tragédie – problémové hry – romance
- Mimořádný „čistě literární“ talent
- Tvůrce velkých, sebevědomých a sebereflektujících se postav
- Skryté motivace – plodná mnohoznačnost postav

Romeo a Julie

- De facto věrná adaptace oblíbené básně, se snahou o divadelní efektnost
- Raná, silně lyrické tragédie
- Viditelná poetická prestiž
- Reakce na královninu nechut' k šťastné lásce?
- *Sen noci* – parodie *Romea*?

Večer tříkrálový

- Vyvážená hrana mezi melancholií a veselím
- Tradiční komediální aparát
- Přesto trpká komedie o podobách lásky a sebelásky
- Happyend, který má hořkou dvojznačnou podobu
- Viola – nejsmutnější komediální hrdinka, Malvolio („Pomstím se všem!“), Šaškova skepse

Macbeth

- Základ - sugestivní poezie
- Neostře vykreslené postavy, zato silná atmosféra zmaru a smrti
- Vnímáme svět hry očima hlavních postav
- Vražda jednotlivce = porušení obecného řádu
- Riskantní téma královraždy
- Nejkratší hra WS

Hamlet

- Nejslavnější západní drama
- Vychází z žánru „tragédie pomsty“ a obměňuje ho
- Místo přímočaré akce zkoumání možností lidského jednání
- Hamletova „aktivní skepse“
- Základ živosti hry – mnohoznačnost Hamleta i dalších postav

Literatura

- LUKEŠ, Milan. *Mezi karnevalem a snem: shakespearovské souvislosti*. Praha: Divadelní ústav, 2004
- BEJBLÍK, Alois - HORNÁT, Jaroslav - LUKEŠ, Milan: *Alžbětinské divadlo 1, 2, 3*. Praha: Odeon, 1978, 1980, 1985.
- CHUDOBA, František. *Kniha o Shakespearovi. Díl 1. a 2.* Praha: Jan Laichter, 1941, 1943. 815 s.

Literatura 2

- HILSKÝ, Martin: *Shakespeare a jeviště svět*. Praha: Academia, 2010
- HONAN, Park: *Shakespeare: životopis*. Praha ; Litomyšl: Paseka, 2011.
- GREENBLATT, Stephen:
William Shakespeare. Velký příběh neznámého muže. Praha: Albatros, 2007